

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

23 septembrie, ora 19.30

Generozitate prin muzică

---

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA REGALĂ CONCERTGEBOUW

KLAUS MÄKELÄ dirijor

YUJA WANG pian

Debussy *Preludiu la după-amiaza unui faun*

Ravel Concertul pentru mâna stângă

Pauză (20 de minute)

Ravel Concertul în sol major pentru pian și orchestră

Allegrement / Adagio assai / Presto

Debussy Tripticul simfonic *Marea* L. 109

Din zori până la amiază pe mare / Jocul valurilor / Dialogul vântului și al mării

Claude Debussy (1862-1918): *Preludiu la după amiaza unui faun și Marea*

Anul 1894, când Debussy a compus *Preludiu la după amiaza unui faun*, a însemnat un moment de cotitură în creația sa, dar și în arta muzicală europeană. Muzicianul își conturase în această lucrare stilul său aparte, original, care avea afinități cu orientarea impresionistă prezentă în artele plastice și literatura timpului. O mare apropiere de natură, evocări și nu descrieri, linii fluente, armonii noi bazate pe folosirea elementelor modale și a gamei în tonuri întregi, combinații timbrale în nuanțe pastelate, tablouri încărcate de simțire poetică. Pasionat de pictură și poezie, Debussy și-a propus să illustreze poemul bucolic al lui Stéphane Mallarmé intitulat *După amiaza unui faun*. Îmbătat de căldura verii și un peisaj fermecător, faunul cântă la syrinx (nai), apoi adoarme și visează că se apropie de nimfele și naiadele voluptoase care dansează pe lângă el. La un moment dat se trezește, dar rămâne pierdut în visul lui. Inspirat de acest text literar, Debussy a realizat un mic poem simfonic ce se deschide cu un solo de flaut care coboară și urcă pe un molcom desen cromatic. Acesta va domina întreg discursul poemului unde mai intervin și câteva momente delicate de dans, care se risipesc însă repede printre ecurile temei de început.

Cine ascultă cele Trei Schițe simfonice *Marea*, compuse de Debussy ceva mai târziu, între anii 1903-1905, se simte imediat introdus în peisajul acvatic. Fără îndoială însă, nu este vorba de o redare naturalistă, rece și obiectivă. Compozitorul iubea marea ca pe o ființă vie astfel că îi scria unei cunoștințe: „Marea a fost foarte bună față de mine, mi-a arătat toate rochiile ei. Sunt și acum cu totul amețit... Trebuie să desăvârșesc orchestrația care este tumultuoasă ca și marea (cu toate scuzele acesteia din urmă, pentru comparație)”. Și altă dată, tot Debussy spunea că muzica „nu încearcă să imite, ci mai degrabă să capteze sentimentele invizibile ale naturii”.

Mulți comentatori au declarat că aceste Schițe ar fi trebuit să se intituleze *Simfonia mării* și că tripticul este gândit într-adevăr ca o simfonie; în părțile extreme se dezvoltă un bogat material tematic, iar în cea mediană se schițează un Scherzo. Formele sunt însă libere și deschise. Motivele, în general scurte, se împrăștie și se contopesc permanent în spațiul larg al orchestrei, îmbinările instrumentale mereu schimbătoare sugerând ipostazele atât de diverse ale mării. Ritmurile sunt de asemenea extrem de plastice, cu zvâcniri și unduiri aidoma mișcării valurilor. Există însă și teme largi, generoase, ca în ultima parte, care ne duc gândul spre orizontul larg, nesfârșit parcă, al peisajului marin.

Program

Maurice Ravel (1875-1937): Două Concerte pentru pian și orchestră

Ravel a lucrat la ambele lucrări concertante între anii 1930 și 1931. Cu puțin timp în urmă, pianistul austriac Paul Wittgenstein îl rugase să-i compună un concert pentru mâna stângă, întrucât avusese un accident luptând în primul război mondial și își pierduse mâna dreaptă. Pornind cu pasiune la realizarea acestui proiect, având însă și celălalt concert în lucru, Ravel a realizat două creații diferite între ele, concertul pentru mâna stângă fiind mai dramatic, celălalt strălucitor, plin de exuberanță.

Gândit într-o singură parte, în interiorul căreia a legat însă trei secțiuni pe un tipar netradițional, lent-repede-lent, Concertul în re major oferă pianistului cele mai variate procedee de scriitură pentru a suplini lipsa celeilalte mâini: de la simpla linie melodică, la acorduri ample, figurații bogate, rapide, pe aproape toată claviatura din care adesea se nasc polifonii, triluri, glissando-uri, pasaje lungi în staccato. Concertul începe în registrul foarte grav unde pe fondul murmurului făcut de contrabași și apoi de violoncele, apare prima temă intonată de un contrafagot. Treptat sonoritatea crește și se luminează cu participarea treptată a întregului ansamblu. Apare o cadență a pianului solo pe baza primei teme și, după intervenția orchestrei, o altă cadență a pianului introduce și tema a doua, mai lirică. Toate instrumentele comentează materialul și deodată intervine secțiunea în allegro, un marș rapid cu caracter jazzistic unde pianul are un rol primordial. Momentul lent revine, mai colorat însă, și solistul ne oferă o ultimă cadență, destul de lungă. Totul se încheie cu un scurt rapel al marșului în stil de jazz.

Concertul în sol pentru pian și orchestră de Maurice Ravel a apărut deci tot în 1931, la puțin timp după Concertul pentru mâna stângă, dar în cu totul altă ambianță. De altfel, la început, Ravel a dorit să-l intituleze *Divertissement*, dar până la urmă a apelat la structura de concert: trei părți, repede-lent-repede, cu multe abateri de la formulele consacrate. Materialul tematic a avut trei surse de inspirație: muzica populară bască și spaniolă, din nou jazzul care începuse să se audă tot mai des în cafenelele pariziene dar pe care Ravel îl cunoscuse și în călătoria sa în S.U.A. (1928) și, nu în ultimul rând, muzica lui Mozart și a lui Saint-Saëns, pe care a luat-o ca model, după cum el însuși mărturisea.

Tema cu care se deschide concertul în Sol este o sprintenă melodie în stil basc intonată de flautul piccolo, iar cea de a doua, redată de pian în tonuri meditative, are accente spaniole, pentru ca apoi să se îndrepte spre jazz. Comentariul ce urmează antrenează mult suflătorii de lemn, trompeta și cornii, iar mai apoi harpa. De o mare frumusețe și interiorizare apare partea a doua bazată pe un lung solo de pian, plin de poezie, ce amintește muzica Barocului. În puternic contrast, finalul, un rondo liber, țâșnește ca un adevărat foc de artificii în care și instrumentele orchestrei, dar mai ales pianul evoluează cu o virtuozitate sclipitoare.

Olga Grigorescu

Orchestra

Cu sediul la Amsterdam, **Orchestra Regală Concertgebouw** a fost fondată în 1888 și a primit oficial denumirea de „Regală” cu ocazia sărbătoririi centenarului său în 1988. Regina Máxima a Țărilor de Jos este patroana Orchestrei Concertgebouw. Fiind considerată una dintre cele mai bune orchestre din lume, Orchestra Regală Concertgebouw este, în special, apreciată pentru interpretările muzicii lui Mahler și Bruckner, precum și pentru seria de concerte consacrate „Passion” și Matineul de Crăciun. Orchestra a colaborat întotdeauna cu cei mai mari dirijori și soliști. Compozitori precum Richard Strauss, Gustav Mahler și Igor Stravinski au dirijat Orchestra Concertgebouw în mai multe rânduri. Până în prezent, orchestra continuă să promoveze relații pe termen lung cu compozitori contemporani. A cultivat un sunet foarte distinct, individual, care se datorează parțial acusticii unice a Concertgebouw. Un alt factor determinant este influența exercitată de muzicienii orchestrei, precum și cea a dirijorilor șefi, care au fost doar șapte până în prezent: Willem Kes, Willem Mengelberg, Eduard van Beinum, Bernard Haitink, Riccardo Chailly, Mariss Jansons și Daniele Gatti. În iunie 2022 Klaus Mäkelä s-a alăturat orchestrei în calitate de partener artistic și va fi dirijor șef începând cu 2027. Iván Fischer este dirijor invitat de onoare (2021/22), în timp ce Pierre Audi colaborează cu orchestra în calitate de partener de creație.

Pe lângă cele aproximativ optzeci de concerte susținute la Concertgebouw din Amsterdam, orchestra susține patruzeci de concerte în alte mari săli de concert din întreaga lume, ajungând la aproximativ 250.000 de spectatori în fiecare an. Totodată, își extinde aria prin intermediul videoclipurilor, emisiunilor de radio și televiziune. De asemenea, lansează înregistrări pe CD și DVD pe Concertgebouwworkest Live. Academia Orchestrei Concertgebouw modelează cu succes tinerii muzicieni talentați în instrumentiști de orchestră de cel mai înalt calibru. Concertgebouwworkest Young descoperă talente ascunse cu vârste cuprinse între paisprezece și șaptesprezece ani din întreaga Europă. Orchestra Concertgebouw este cofinanțată de Ministerul Olandez al Educației, Culturii și Științelor, municipalitatea din Amsterdam, sponsori, fonduri și numeroși donatori din întreaga lume. Cea mai mare parte a veniturilor sale este generată de încasările din concertele pe care le oferă în Olanda și în afara acesteia.

©Simon Van Boxtel

Dirijor

Klaus Mäkelä este dirijor șef al Orchestrei Filarmonice din Oslo și director muzical al Orchestrei din Paris. De asemenea, este partener artistic al Orchestrei Regale Concertgebouw începând cu stagiunea 2022/23, urmând să fie numit dirijor șef din 2027.

Artist exclusiv Decca Classics, dirijorul finlandez a înregistrat ciclul complet al simfoniilor lui Sibelius cu Orchestra Filarmonică din Oslo, fiind primul său proiect pentru această casă de discuri. Lansarea sa din martie 2022 a fost urmată de un turneu, care a inclus ciclul Sibelius interpretat în cadrul unor rezidențe la Wiener Konzerthaus și Hamburg Elbphilharmonie, precum și concerte la Filarmonica din Paris și la Barbican din Londra. Prima sa stagiune în calitate de director muzical al Orchestrei din Paris a inclus o nouă lucrare de Unsuk Chin, *Ultimele patru cântece* de Richard Strauss, Simfonia nr. 1 de Mahler și lucrări de Biber, Mozart, Mendelssohn, Brahms, Rachmaninov, Stravinski, Ligeti și Dutilleux.

În septembrie 2020, debutul său remarcabil a determinat Orchestra Concertgebouw să îl invite pentru a doua oară în cadrul aceleiași stagiuni și de două ori în stagiunea 2021/22. În calitate de partener artistic, Mäkelä a colaborat cu orchestra în cinci proiecte diferite, urmând ca în stagiunea 2023/24 să colaboreze în șase proiecte.

În stagiunea 2022/23, Mäkelä revine ca dirijor invitat alături de Orchestra Simfonică din Chicago, Orchestra din Cleveland și Orchestra Filarmonică din Londra și debutează cu Filarmonica din Berlin, Filarmonica din New York, Orchestra Simfonică din Viena și Orchestra Gewandhaus.

Mäkelä a studiat dirijatul la Academia Sibelius cu Jorma Panula și violoncelul cu Marko Ylönen, Timo Hanhinen și Hannu Kiiski. A concertat ca solist cu orchestrele din Finlanda, precum și în formații camerale alături de membri ai Filarmonicii din Oslo, Orchestrei din Paris, Orchestra Simfonică Radio Bavaria și Orchestre Filarmonică Radio France.

©Marco Borggreve

Solistă

Pianista **Yuja Wang** este renumită pentru măiestria sa carismatică, onestitatea emoțională și prezența scenică captivantă. A cântat cu cei mai venerabili dirijori, muzicieni și ansambluri din lume și este renumită nu numai pentru virtuozitatea sa, ci și pentru interpretările sale spontane și pline de viață, declarând în mod faimos pentru New York Times: „Cred cu tărie că fiecare program ar trebui să aibă propria viață și să fie o reprezentare a ceea ce simt în acel moment”. Abilitățile și carisma ei au fost demonstrate recent într-o interpretare-maraton a lui Rachmaninov la Carnegie

©Julia Wesely

Hall, alături de dirijorul Yannick Nézet-Séguin și Orchestra din Philadelphia. Acest eveniment istoric, care a celebrat 150 de ani de la nașterea lui Rachmaninov, a inclus interpretarea tuturor celor patru concerte ale sale și a *Rapsodiei pe o temă de Paganini* într-o singură după-amiază și a fost marcat de cozi în jurul blocului pentru bilete în ziua respectivă. De asemenea, în această stagiune, Yuja Wang a interpretat în premieră mondială Concertul pentru pian și orchestră nr. 3 în San Francisco, alte interpretări ale lucrării fiind programate în alte părți din America de Nord și Europa.

Yuja s-a născut într-o familie de muzicieni din Beijing. După ce a studiat pianul încă din copilărie în China, a urmat cursuri de perfecționare în Canada și la Institutul de Muzică Curtis sub îndrumarea lui Gary Graffman. Descoperirea sa internațională a avut loc în 2007, când a înlocuit-o pe Martha Argerich ca solistă a Orchestrei Simfonice din Boston. Doi ani mai târziu, a semnat un contract exclusiv cu Deutsche Grammophon și, de atunci, și-a stabilit locul printre cei mai importanți artiști din lume, cu o succesiune de interpretări și înregistrări aclamate de critici. A fost desemnată Artista Anului de Musical America în 2017, iar în 2021 a primit un premiu Opus Klassik pentru înregistrarea în premieră mondială a piesei *Must the Devil Have all the Good Tunes?* de John Adams cu Filarmonica din Los Angeles sub bagheta lui Gustavo Dudamel.

În stagiunea trecută, Yuja a pornit într-un turneu internațional de recitaluri extrem de așteptat, concertând în locații celebre din America de Nord, dar și din Europa, uimind încă o dată publicul cu flerul, abilitatea tehnică și măiestria sa artistică excepțională într-un program mai amplu, incluzând Beethoven, Ligeti și Schönberg.